KESKI-
SUOMEN
HYVINVOINTI-
ALUE

Keski-Suomen hyvinvointialue

Ikääntyneiden asumispalveluiden myöntämisperusteet 1.1.2027 alkaen

Sisällys

1 Johdanto 2

2 Ikääntyneiden asumispalveluiden myöntämiseen liittyvät arviointimenetelmät ja huomioitavat asiat 2

3 Ikääntyneiden asumispalvelut 3

3.1 Kuntouttava arviointijakso 3

3.2 Myöntämisperusteet iäkkäiden tilapäiseen ja lyhytaikaiseen ympärivuorokautiseen palveluasumiseen 4

3.2.1 Omaishoidon vapaan aikainen hoitojakso tai omaishoitoon rinnastettavissa asemassa olevien vapaiden myöntäminen 4

3.2.2 Tilapäisen asumisen myöntäminen 4

3.3 Myöntämisperusteet iäkkäiden perhehoitoon 4

3.4 Myöntämisperusteet iäkkäiden yhteisölliseen asumiseen 5

3.5 Myöntämisperusteet iäkkäiden ympärivuorokautiseen palveluasumiseen 7

3.6 Asuminen yksityisessä asumispalvelussa ilman hyvinvointialueen palvelupäätöstä 8

1 Johdanto

Tässä asiakirjassa käsitellään Keski-Suomen ikääntyneiden asumispalvelujen myöntämisperusteita. Tavoitteena on, että keskisuomalaiset ikääntyvät henkilöt, pääosin yli 65-vuotiaat saavat palvelut oikea-aikaisesti ja yhdenvertaisesti. Iäkkäällä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta. (980/2012, päiv. 11/2020, 3§) Palveluille on määritelty aluevaltuuston hyväksymät erilliset palvelukuvaukset ja palvelujen myöntämisen perusteet, jotka ohjaavat palvelujen myöntämistä. Myönnettyjen palvelujen perusteella määritellään asiakkaalle asiakasmaksut. Myöntämisen perusteita arvioidaan säännöllisesti osana vuosittaista talousarviota ja käyttösuunnitelmaa sekä päivitetään tarvittaessa.

Asumispalveluilla tarkoitetaan perhehoitoa, tilaispäisasumista, yhteisöllistä asumista ja ympärivuorokautista palveluasumista.

Hyvinvointialueen toiminta perustuu Lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021), Lakiin hyvinvointialueesta (611/2021), Lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), Sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) ja -asetukseen (607/83), terveydenhuoltolakiin (1326/2010), Lakiin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (ns. vanhuspalvelulaki 980/2012, päiv. 11/2020) sekä Sosiaali- ja terveysministeriön antamaan Laatusuositukseen aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024–2027.

Rintamatunnuksen omaavien veteraanien ja sotainvalidien palvelujen myöntämistä ohjaavat Rintamaveteraanien kuntoutuksesta annettu laki (1988/1184).

2 Ikääntyneiden asumispalveluiden myöntämiseen liittyvät arviointimenetelmät ja huomioitavat asiat

Hyvinvointialueen käytössä on asiakkaiden palvelutarpeen ja toimintakyvyn arviointiin RAI- arviointijärjestelmä (Resident Assessment Instrument). Toimintakyvyn arvioinnin (RAI) tuottama tieto ohjaa osaltaan asiakkaiden palvelujen järjestämiseen siten, että asiakkaalle myönnetään mahdollisimman oikea- aikaisia ja -sisältöisiä palveluja kotiin tai he ohjautuvat hoidon vaativuuden mukaan tarkoituksenmukaiseen asumisen palveluun.

Keskeisimmät RAI –toimintakykymittarit, joita käytetään kokonaisarvioinnissa ovat:

- arkisuoriutuminen perustoiminnot (ADL-H, 0–6) lisäksi tarkastellaan perustoimintojen kokonaistilannetta ADL-L, 0-28 mittarin avulla
- arkisuoriutuminen välinetoiminnot (IADLCH, 0–6)

- kognitiiviset taidot (CPS, 0–6)
- yksilöllisen tarpeen ja tilanteen mukaan hyödynnetään muita RAI-toimintakykymittareita.

Kun asumispalvelupaikka järjestyy, ilmoitus paikan vastaanottamisesta tulee tapahtua viipymättä, saman päivän aikana ~~viimeistään seuraavana arkipäivänä~~. Vuokrasopimus ympärivuorokautiseen palveluasumiseen laaditaan astumaan voimaan paikan vastaanottamisesta seuraavana arkipäivänä. Yhteisöllisessä asumisessa muuton tarjottuun paikkaan tulee tapahtua viikon sisällä paikan vastaanottamisesta. ~~Tämän jälkeen asiakas tai hänen läheisensä sopivat asumispalveluyksikköön muuton ajankohdan.~~ Asiakkaan tulee siirtyä ympärivuorokautiseen asumispalveluyksikköön heti, viimeistään ~~2~~ vuorokauden sisällä paikan vastaanottamisesta. Pitkäaikaiseen asumispalveluun siirryttäessä edellytetään hakemaan KELA:sta eläkkeensaajan asumistukea sekä tarkistamaan eläkkeensaajan hoitotuen taso. ~~ylintä eläkkeensaajan hoitotukea.~~

Jos sairaalassa tai lyhytaikaisessa hoitopaikassa oleva asiakas ei hyväksy hänelle esitettyä asumispalvelupaikkaa, tulee asiakkaan kuitenkin siirtyä kyseiselle paikalle perusteettoman sairaalahoidon tai lyhytaikaishoidon välttämiseksi. Paikalle siirrytään välittömästi. Tämän jälkeen asiakas voi hakea vaihtoa haluamaansa kohteeseen ja vaihto järjestetään paikkatilanteen sen salliessa.

3 Ikääntyneiden asumispalvelut

3.1 Kuntouttava arviointijakso

Kuntouttava arviointijakso voidaan toteuttaa yhteisöllisessä asumisessa tai ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Kuntouttava arviointijakso voidaan myöntää ympärivuorokautisessa palveluasumisessa silloin, kun asiakkaalla on avun ja tuen tarvetta myös yöaikaan.

Kuntouttava arviointijakso voidaan myöntää sairaalajakson päätteeksi, jolloin asiakkaalla on tarve toimintakyvyn ja hoidon arvioinnille sekä kuntoutumiselle tilanteissa, joissa jaksoa ei voi toteuttaa asiakkaan kotona.

Kuntouttava arviointijakso voidaan myöntää kotona asuvalle asiakkaalle, jonka toimintakyky ADL-toiminnoissa (esim. pukeutuminen, liikkuminen) on oleellisesti heikentynyt ja hänellä on riski joutua raskaampiin palveluihin ja hän hyötyy moniammatillisesta arvioinnista sekä toimintakykyä parantavasta työskentelystä.

3.2 Myöntämisperusteet iäkkäiden tilapäiseen ja lyhytaikaiseen ympärivuorokautiseen palveluasumiseen

Tilapäistä asumista järjestetään henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee asumisensa järjestämisessä lyhytaikaista ja kiireellistä apua. Säännöllistä lyhytaikaista hoitoa järjestetään ympärivuorokautisessa palveluasumisen yksikössä asiakkaille, joilla on ympärivuorokautisen hoidon ja seurannan tarve, mm. omaishoidon tuen vapaapäivien ajalle. Asiakkaan toimintakyvyn salliessa palvelu toteutetaan ensisijaisesti perhehoidossa.

3.2.1 Omaishoidon vapaan aikainen hoitojakso tai omaishoitoon rinnastettavissa asemassa olevien vapaiden myöntäminen

- Omaishoitajan / omaishoitoon rinnastettavassa asemassa olevan lakisääteisten vapaapäivien järjestämiseksi 2–3 vrk/kk. Vapaat myönnetään asiakasohjauksesta.

- Harkinnanvaraisesti asiakasohjaajan tekemän palvelutarpeen arvioinnin perusteella 1–4 päivää kuukaudessa omaishoidon tuen myöntämisperusteiden mukaisesti. Jakso tukee raskaassa hoitotilanteessa olevaa omaishoitajaa. Jakso on järjestytty omaisen tai läheisen jaksamisen tueksi, silloin kun asiakas on samassa taloudessa asuvan omaisen pääasiallisessa hoidossa.

3.2.2 Tilapäisen asumisen myöntäminen

- Kriisitilanteissa, jolloin asiakas ei voi olla kotona ja tarvitsee ympärivuorokautisesti tilapäistä asumista asumispalveluissa. Äkillisissä tilanteissa hoitojakso voidaan aloittaa ilman palvelutarpeen tarkempaa selvittelyä ja palvelutarpeen arviointi tehdään hoitojakson aikana
- Tilapäistä asumista ei järjestetä asunnon remontin ajaksi

3.3 Myöntämisperusteet iäkkäiden perhehoitoon

Pitkäaikaista perhehoitoa myönnetään asiakkaalle, joka

- ei pärjää kotona, ja jonka palvelutarpeisiin voidaan perhehoidolla tarkoituksenmukaisella tavalla vastata
- kokee turvattomuutta, ahdistuneisuutta, yksinäisyyttä kotiin annettavista palveluista huolimatta
- tarvitsee toisen henkilön ohjausta, tukea tai läsnäoloa arjessa enemmän kuin kotiin annettavilla palveluilla voidaan tai on tarkoituksenmukaista häntä tukea, mutta asiakas ei täytä ympärivuorokautisen palveluasumisen kriteereitä.

Lyhytaikaista perhehoitoa myönnetään

- Omaishoitajan tai omaishoitajaan rinnastettavassa asemassa olevan vapaapäivien ajaksi
- Äkilliset muutokset elämäntilanteissa.
- Asiakkaan toimintakykyä tukevana jaksona esim. sairaalahoidon jälkeen
- Tukemaan kotona asumista. Säännöllistä lyhytaikaista perhehoitoa voidaan myöntää 2-7 ~~5~~ vrk/kk, myönnetyt vrk tulee käyttää säännöllisesti kuukausittain.
- Varhaisen vaiheen palveluna niille asiakkaille, jotka kokevat merkittävää turvattomuutta, yksinäisyyttä ja jotka käyttävät toistuvasti muita palveluita.
- Asiakkaalle voidaan järjestää perhehoitoa hänen omassa kodissaan, kun se vastaa parhaiten asiakkaan tarpeita sekä ylläpitää tai edistää hänen toimintakykynsä säilymistä.

Perhehoitoon ei sovellu henkilö, joka

- tarvitsee jatkuvaa ympärivuorokautista tai sairaalatasoista hoitoa
- käyttäytymisellään vaarantaa muiden tai itsensä turvallisuutta eikä käyttäytymistä saada hallintaan niin, että perhehoitajan tai muiden perhekodissa asuvien henkilöiden turvallisuus voidaan taata.
- ei kykene liikkumaan itsenäisesti tai tarvitsee liikkumiseen ja siirtymiseen sellaisia apuvälineitä, joiden käyttäminen ei ole mahdollista perhehoitokodissa
- tarvitsee jatkuvasti päivittäisissä toiminnoissaan kahden henkilön apua

3.4 Myöntämisperusteet iäkkäiden yhteisölliseen asumiseen

Yhteisöllinen asuminen on hyvinvointialueen järjestämää asumista turvallisessa yksikössä, jossa asiakkaalla on oma asunto. Yhteisöllisessä asumisessa on mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen ja yhteisölliseen toimintaan. Palvelu on tarkoitettu henkilöille, jotka eivät selviydy yksin kotona, vaikka kotiin vietävät palvelut olisivat käytössä, mutta jotka eivät tarvitse ympärivuorokautista hoivaa. Yhteisölliseen asumiseen sisältyy arjen tuki ja ohjaus, jotka edistävät asukkaan toimintakyvyn ylläpitämistä. Yhteisöllisen asumisen asiakkaalla tulee olla tarve säännöllisille palveluille. Sosiaalipalvelut myönnetään asiakkaalle kotihoidon käynti- ja aikaperusteisena palveluna ja tukipalveluina. Kotihoidon palvelu voi alkaa kuntouttavalla arviointijaksolla.

Yhteisöllisen asumisen myöntäminen

Alla olevien kohtien 1. ja 2. sekä määriteltyjen RAI-arvioinnin tuloksien täyttyminen ovat perusedellytys yhteisöllisen asumisen myöntämiselle. Asiakkaan yksilöllistä

kokonaistilannetta arvioitaessa huomioidaan kohdat 3 tai 4. Yhteisöllisen asumisen myöntämisen perusteita ovat:

1) Asiakkaalla täyttyvät kotihoidon myöntämisen perusteet

- ~~Säännöllisen~~ Kotihoidon asiakkuus muodostuu palvelutarpeen arvioinnin kautta tai
- Asiakkaalla on olemassa oleva säännöllisen kotihoidon asiakkuus
- Kotiin vietävien ja tukipalveluiden kautta ei asiakkaan tuen tarpeisiin voida riittävällä tavalla vastata

2) Asiakkaan toimintakyky yhteisölliseen asumiseen

- Asiakkaan tilanne arvioidaan kokonaisvaltaisesti, tarkastellaan kaikkien mittareiden tulokset ja mistä tuen/avuntarpeesta mittarissa tulos on muodostunut.
- Asiakas on fyysiseltä toimintakyvyltään säännöllisesti ohjattava tai autettava~~, mutta hän ei ole täysin autettava kaikissa päivittäisissä toiminnoissa.~~
- Asiakas kykenee toimimaan annettujen ohjeiden avulla osallistumaan halutessaan sosiaaliseen elämään. ~~Asiakkaan tulee selviytyä ilman jatkuvaa läsnäolevaa valvontaa.~~
- Asiakas selviytyy yksilöllisin turvajärjestelyin ja suunniteltujen käyntien turvin.
- Asiakkaan yksilöllinen yöhoidon tarve on arvioitu ja se on kirjattu asiakkaan asiakassuunnitelmaan. Yhteisöllisen asumisen yksittäisten yökäyntien toteuttaminen voi olla esim. lääkehoidon toteuttamista, voinnin tarkistusta terveydentilan/toimintakyvyn muutoksen vuoksi tai asiakkaan avustamista vessaan. ~~Yhteisöllisessä asumisessa henkilöstö ei toteuta säännöllisiä yökiertoja, kuten ympärivuorokautisessa palveluasumisessa.~~
- Asiakkaalla ei saa olla rajoitustoimenpiteitä käytössä.

3) Asiakkaan nykyiset asumisolosuhteet

Asuin- ja kotiympäristön turvallisuus ja esteettömyys arvioidaan suhteessa asiakkaan toimintakykyyn sekä tuen ja avun tarpeeseen. Kotiympäristö tai kodin sijainti ei kuitenkaan yksittäisenä tekijänä oikeuta yhteisölliseen asumiseen.

4) Turvattomuus

Asiakas kokee turvattomuutta, pelkoja tai sosiaalisen kanssakäymisen vähäisyyttä, joka vaikeuttaa merkittävästi häntä asumasta omassa yksityiskodissaan. Turvattomuus esiintyy runsaina yhteydenottoina läheisiin/kotihoitoon, lisääntyneinä käynteinä terveydenhuollossa tai toistuvina turvahälytyksinä.

RAI –toimintakykymittarit ja tiedot, joita käytetään kokonaisarvioinnissa ovat:

- arkisuoriutuminen perustoiminnot (ADL-H, 0–6): ~~vähintään~~ ≥ 1 (~~vähintään ohjauksen tarve:~~ henkilökohtainen hygienia, wc:n käyttö, liikkuminen, syöminen, mikäli asiakkaan arkisuoriutumisessa avuntarve on runsasta, voi tämä olla yksilöllinen peruste myöntää yhteisöllisen asumista, ADL-H 3-5)
  - Kokonaisvaltaisen tilanteen selvittämiseksi hyödynnetään lisäksi ADL-L mittarin tietoja.

- arkisuoriutuminen välinetoiminnot (IADLCH, 0–6): ~~vähintään~~ ≥ 5 (vähintään kolmessa eri toiminnossa erittäin runsaan avun tarvetta: aterioiden valmistus, kotitaloustyöt, lääkityksestä huolehtiminen, ostoksilla käynti, raha-asioiden hoito)
- kognitiiviset taidot (CPS, 0–6): ~~vähintään~~ ≥ 2 (vähintään kognition lievä heikkeneminen: päivittäiseen päätöksentekoon liittyvät kognitiiviset taidot, muisti, ymmärretyksi tuleminen)
- yksilöllisen tarpeen ja tilanteen mukaan ~~hyödynnetään~~ käytetään muita RAI-toimintakykymittareita ja tietoja mm.
  - terveydentila DIVERT ≥ 5 (erittäin korkea päivystyskäyntitarpeen riski) / CHESS ≥ 2 (epävakaa terveydentila)
  - kotiympäristö ENVIR =1 (tarvetta muutostöille, ei tue kotona asumista)
  - asunnon esteettömyys
  - sosiaalinen vetäytyminen SOCWD >4 (henkilöllä ilmenee sosiaalista vetäytymistä / eristäytymistä)
  - mieliala DRS > 8 (havainnoituna huono) / DRSSR >3 (itsearvioituna huono)
  - Ravitsemus MNA yhteenveto = 2 (kärsii virhe- tai aliravitsemuksesta)
- Päihteiden ongelmakäyttöä AUDIT-C ≥4 (riski- tai ongelmakäyttö) arvioidaan yksilöllisesti asiakkaan mahdollisuudet asua yhteisöllisessä asumisessa

3.5 Myöntämisperusteet iäkkäiden ympärivuorokautiseen palveluasumiseen

Ympärivuorokautiseen palveluasumiseen ovat oikeutettuja korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta henkilö, jonka kotona asuminen ei ole turvallista kotihoidon/tukipalveluiden, perhehoidon tai yhteisöllisen asumisen palveluilla. Ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakkailla on fyysisen, psyykkisen, kognitiivisen ja/tai sosiaalisen toimintakyvyn tai terveydentilan huomattavaa heikentymistä. Asiakkailla on säännöllistä hoivan ja/tai valvonnan tarvetta myös yöaikaan. Palvelutarve voi muuttua, jolloin asiakkaan toimintakykyä uudelleen arvioidaan, jonka perusteella asiakkaan asumismuoto voi muuttua kevyempään.

Ympärivuorokautisen palveluasumisen myöntäminen:

- Asiakkaalle on tehty sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten toimesta moniammatillinen ja laaja-alainen palvelutarpeen arviointi yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen läheisensä kanssa.
- Asiakkaan selviytyminen omassa kodissaan, perhehoidossa tai yhteisöllisessä asumisessa ei ole mahdollista runsaiden palveluidenkaan turvin.
- Asiakkaalla on ikääntymisen johdosta huomattavasti heikentynyt fyysinen, psyykkinen, kognitiivinen ja/tai sosiaalinen toimintakyky tai terveydentila ja palvelutarpeen arvioinnin perusteella jatkuva ympärivuorokautinen palvelujen tai valvonnan tarve. Toimintakyvyn heikentyminen on asiakkaalla pysyvää.
- Asiakkaan oma tahto kuullaan ympärivuorokautista palveluasumista haettaessa. Tilanteessa, jossa asiakas ei itse kykene ymmärtämään päätöstensä seurauksia ja nykyiseen asumismuotoon jääminen vaarantaa asiakkaan turvallisen hoidon toteuttamisen, tulee asiakkaan tahtoa selvittää hänen laillisen edustajansa, omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa. Tilanne voidaan arvioida tarvittaessa moniammatillisesti yhteistyössä lääkärin ja omatyöntekijänä toimivan sosiaalityöntekijän, laillisen edunvalvojan ja tarvittaessa läheisen kanssa.

RAI-toimintakykymittareista tulee täyttyä molemmat seuraavista mittareista: ADL-H, CPS

Keskeisimmät RAI –toimintakykymittarit, joita käytetään kokonaisarvioinnissa ovat:

- arkisuoriutuminen perustoiminnot (ADL-H, 0–6): ~~vähintään~~ ≥ 3 (vähintään runsaan avun tarve: henkilökohtainen hygienia, wc:n käyttö, liikkuminen, syöminen. Mikäli asiakkaan arkisuoriutumisessa on täyden avun tarvetta päivittäin, voi tämä olla yksi peruste myöntää ympärivuorokautista palveluasumista, ADL-H 5-6)
- kognitiiviset taidot (CPS, 0–6): ~~vähintään~~ ≥ 3 (vähintään kognition keskivaikea heikkeneminen: päivittäiseen päätöksentekoon liittyvät kognitiiviset taidot, muisti, ymmärretyksi tuleminen)
- yksilöllisen tarpeen ja tilanteen mukaan hyödynnetään muita RAI-toimintakykymittareita
- Toimintakyvyn arvioinnoissa hyödynnetään tarvittaessa RAI-toimintakykymittarin lisäksi myös muita kokonaisarviota tukevia mittareita, esim. MMSE, CERAD (vähintään keskivaikea muistisairaus).

3.6 Asuminen yksityisessä asumispalvelussa ilman hyvinvointialueen palvelupäätöstä

Mikäli asiakas on itse hakeutunut yksityisen palveluasumisen piiriin ilman hyvinvointialueen myönteistä asumispalvelun palvelupäätöstä, hänellä ei ole

mahdollisuutta taloudellisiin syihin vedoten saada hyvinvointialueen järjestämää asumispalvelua ennen kuin hyvinvointialueen määrittelemät asumispalvelun myöntämisperusteet täyttyvät.